

Advies over de themazetting voor het onderwijskundig beleids- en praktijkgericht wetenschappelijk onderzoek – oproep 2013

Vlaamse Onderwijsraad

Kunstlaan 6 bus 6
BE-1210 Brussel

T +32 2 219 42 99

F +32 2 219 81 18

www.vlor.be

info@vlor.be

Wijs beleid door overleg

Adviesvrager: : Pascal Smet, Vlaams minister van Onderwijs, Jeugd, Gelijke Kansen en Brussel op 29 mei 2013

Uitgebracht door de Algemene Raad op 27 juni 2013 met eenparigheid van stemmen

Vorbereiding: het Vlor-secretariaat bereidde het advies voor op basis van een insteek uit de deelraden.

Passage langs de deelraden: juni 2013

RBO: 12.06.2013

RSO: 13.06.2013

RLLL: 11.06.2013

RHO: 11.06.2013

Dossierbeheerder: Geertrui De Ruytter

INHOUD

1	SITUERING	2
2	ALGEMENE VRAGEN EN BEZORGDHEDEN OVER HET BELEIDS- EN PRAKTIJKGERICHT ONDERWIJSONDERZOEK IN DE TOEKOMST	2
2.1	DE ONAFHANKELIJKHEID EN DE RELEVANTIE VAN BELEIDSGERICHT ONDERZOEK BEWAKEN	3
2.2	RANDVOORWAARDEN SCHEPPEN VOOR PRAKTIJKGERICHT ONDERWIJSONDERZOEK	3
2.3	HET ONDERWIJSVELD BETREKKEN IN DE THEMAZETTING	4
2.4	AANDACHT VOOR VALORISATIE EN DISSEMINATIE	5
3	OPMERKINGEN BIJ DE ACHT THEMA'S DIE DE OVERHEID VOORSTELT	5
3.1	KLASSENRADEN EN HUN WERKING	5
3.2	ATTESTERINGSBELEID IN BASISONDERWIJS	6
3.3	TOELEIDING NAAR ZORGAANBOD	7
3.4	METEN VAN COMPETENTIES VAN LEERLINGEN VOOR KWALITEITSZORG OP SYSTEEMNIVEAU	7
3.5	REGIONALE OVERLEGSTRUCTUREN: MOGELIJKHEDEN EN KRITIEKE SUCCESFACTOREN	8
3.6	ONTHAALONDERWIJS ANDERSTALIGE NIEUWKOMERS IN KAART BRENGEN EN KRITISCH ANALYSEREN	8
3.7	BEHOEFTEGERICHT EN GEÏNTEGREERD AANBOD IN NT2 IN HET VOLWASSENENONDERWIJS	8
3.8	MONITOR ONDERWIJSARBEIDSMARKT	9

1 Situering

Het Besluit van de Vlaamse Regering van 7 september 1994 dat de procedure regelt voor de projecten van het onderwijskundig beleids- en praktijkgericht wetenschappelijk onderzoek bepaalt dat de Vlor jaarlijks advies geeft over de prioritaire onderzoeksthema's.

De Vlor heeft dat enkele jaren proactief gedaan vanuit de verwachting dat de overheid bij de themazetting maximaal zou kunnen inspelen op de suggesties van de onderwijsgeledingen. Sinds vorig jaar ziet de raad echter af van dit proactief advies. De overheid hield de laatste jaren immers weinig tot geen rekening met de thema's die hij voorstelde. Dit advies beperkt zich daarom tot een reactie op de thema's die de minister aan de Vlor voorlegt.

Vooraf vraagt de raad opnieuw de aandacht van de overheid voor enkele algemene vragen en bezorgdheden.

2 Algemene vragen en bezorgdheden over het beleids- en praktijkgericht onderwijsonderzoek in de toekomst

In zowat alle opeenvolgende adviezen van de Vlor over de themazetting van het OBPWO, in 2007 samengebracht in het advies ten gronde over onderwijsonderzoek, in het Advies over kennisontwikkeling voor de onderwijspraktijk (2011) en in daaropvolgende adviezen over de themazetting 2011 en 2012, vroeg de raad aandacht voor enkele generieke aspecten van zowel beleidsgericht als praktijkgericht onderwijsonderzoek.¹

In 2012 liet de minister de Vlor weten dat hij het onderzoeksprogramma van het Departement Onderwijs en Vorming (onderwijsonderzoek in opdracht van de onderwijsoverheid) zou hervormen en dat daarvoor het noodzakelijke overleg zou plaatsvinden. Daarbij zou ook aandacht besteed worden aan de rol van de verschillende actoren in het onderzoeksprogramma, waaronder de Vlor.

De Vlor hoopt dat de minister bij deze hervorming rekening houdt met de talrijke aanbevelingen uit hoger genoemde adviezen. De raad hoopt nog deze legislatuur een adviesvraag te ontvangen over deze geplande hervorming. In afwachting daarvan geeft hij alvast enkele extra aandachtspunten mee.

¹ Vlor, Algemene Raad. [Advies ten gronde over onderwijsonderzoek](#), 20 december 2007. Vlor, Algemene Raad. [Kennisonwikkeling voor de onderwijspraktijk: bouwstenen voor praktijk en beleid](#), 25 maart 2010. Vlor, Algemene Raad. [Advies over de themazetting van het onderwijskundig beleids- en praktijkgericht wetenschappelijk onderzoek - oproep 2011](#), 28 april 2011. Vlor, Algemene Raad. [Advies over de themazetting van het onderwijskundig beleids- en praktijkgericht wetenschappelijk onderzoek - oproep 2012](#), 28 juni 2012.

2.1 De onafhankelijkheid en de relevantie van beleidsgericht onderzoek bewaken

De raad stelt vast dat bij een aantal voorgestelde thema's een politieke beslissing op het niveau van de Vlaamse Regering de aanleiding is voor het bestellen van onderzoek in functie van de uitrol van die beslissing. In de omschrijving van de onderzoeksopdracht wordt de uit- of invoering van een maatregel als evident voorgesteld. De Vlor wijst er echter op dat er na de politieke consensus nog een weg af te leggen is van advies en onderhandeling, voor er sprake is van het realiseren van de maatregel. De raad vindt dat beleidsgericht onderzoek niet in een sturende rol gedwongen mag worden.

Aansluitend merkt de Vlor op dat wetenschappelijk onderzoek weliswaar de ontwikkeling van regelgeving onderbouwt, maar dat resultaten van wetenschappelijk onderzoek en de daaruit afgeleide beleidsaanbevelingen zelf niet tot een ontwerp van regelgeving uitgeroepen kunnen worden. Vooraleer resultaten en aanbevelingen op basis van beleidsgericht onderzoek naar regelgeving te vertalen, is reflectie, discussie en overleg met alle stakeholders nodig.

Net om een zinvolle dialoog en reflectie op basis van wetenschappelijk onderzoek mogelijk te maken, vindt de Vlor dat er bij het opzetten van beleidsgericht onderwijsonderzoek veel aandacht en zorg moet uitgaan naar de formulering van beleidsaanbevelingen. Daar moet ook de nodige tijd voor voorzien worden. De Vlor vraagt dat duidelijk wordt aangetoond dat de beleidsaanbevelingen wel degelijk onderbouwd zijn vanuit het voorliggende onderzoek en dat het verband tussen onderzoeksresultaten en beleidsaanbevelingen zichtbaar wordt gemaakt.

2.2 Randvoorwaarden scheppen voor praktijkgericht onderwijsonderzoek

Waar het OBPWO initieel is opgezet als een onderzoeksprogramma voor beleids- én praktijkgericht wetenschappelijk onderwijsonderzoek, stelt de Vlor de laatste jaren vast dat het praktijkgericht onderwijsonderzoek onvoldoende kansen krijgt. Dat onevenwicht situeert zich al op het niveau van de themazetting. In voorgaande adviezen over het OBPWO en over het onderwijsonderzoek in het algemeen heeft de Vlor dat telkens opnieuw opgemerkt.

In 2009 kreeg de Vlor van de toenmalige minister de opdracht om projectmatig te verkennen hoe een onderzoeksprogramma voor praktijkgericht onderwijsonderzoek in Vlaanderen vorm kan krijgen (<http://www.vlor.be/pggo>). Binnen het project werd onder meer een procedure ontwikkeld en uitgetest voor het aanmaken en verspreiden van praktijkgerichte literatuurstudies. Dat resulteerde in drie publicaties. De resultaten van dat project hebben ook geleid tot een advies met een breed palet van maatregelen en acties om praktijkgericht onderwijsonderzoek in Vlaanderen te verankeren en te stimuleren.² Uit dat breed palet werd een van die aanbevelingen door de overheid vertaald in een nieuwe vraag aan de Vlor om een tweede reeks praktijkgerichte

² Vlor, Algemene Raad. *Kennisontwikkeling voor de onderwijspraktijk: bouwstenen voor praktijk en beleid*, 25 maart 2010.

literatuurstudies te laten maken en te publiceren (2010). Deze vraag werd nogmaals herhaald in 2012. Op die manier kwamen in totaal 10 [praktijkgerichte publicaties](#) tot stand.

Op dit ogenblik is er geen nieuwe oproep voor literatuurstudies door de Vlor gepland. Ook de andere voorstellen van de Vlor hebben nog geen opvolging gekregen. De raad hoopt dat de overheid bij een hertekening van de procedure rekening houdt met de aanbevelingen van de Vlor. Samenvattend gaat het om volgende aanbevelingen:

- Richt een *overlegplatform* op met stakeholders uit onderwijs en onderzoek; met onder meer als opdracht het ontwikkelen en uitdragen van een gemeenschappelijke visie op de relatie onderwijsonderzoek en onderwijspraktijk en het opstellen van een strategische onderzoeksagenda voor praktijkgericht onderwijsonderzoek;
- Ontwikkel een *portalsite* voor bestaand praktijkrelevant onderwijsonderzoek. Dat kan zorgen voor een betere valorisatie van bestaand onderzoek, en bestaande informatie praktijkgericht ontsluiten met zoekfuncties afgestemd op kennisbehoeften van onderwijspractici;
- Blijf verder investeren in de piste om via *praktijkgerichte reviews* (literatuuroverzichten) resultaten van beschikbaar onderwijsonderzoek over specifieke kennisbehoeften gericht en praktijkgericht te vertalen naar het onderwijsveld en/of de intermediaire actoren;
- *Investeer in* pilootonderzoeksprojecten met ruimte voor interactie tussen onderzoekers en practici (ontwikkelingsgericht onderzoek, actieonderzoek ...);
- Geef extra impulsen voor *vakdidactisch onderzoek*: in eerste instantie door een structureel overleg met de expertisenetwerken lerarenopleidingen, eventueel gekoppeld aan opdrachten van het bovengenoemd overlegplatform.

2.3 Het onderwijsveld betrekken in de themazetting

Net zoals vorig jaar beperkt de Vlor dit advies tot een aantal algemene opmerkingen en een reactie op de thema's die de minister voorstelt. Voor dit advies werd dus – in tegenstelling tot vorige jaren – geen systematische consultatie gehouden bij de Vlor-geledingen over de onderzoeksthema's die zij relevant vinden. Reden daarvoor was de geringe impact van vorige adviezen op de uiteindelijke oproep en op de aangekondigde globale hertekening van het onderzoeksprogramma van het Departement Onderwijs & Vorming (zie ook hoger).

In afwachting van overleg en van een advies over de rol van de verschillende actoren - waaronder de Vlor - in dat onderzoeksprogramma, vraagt de raad om in de visieontwikkeling, nu al de vraag mee te nemen naar de rol van het onderwijsveld in de themazetting. Ook al is er geen systematische bevraging naar thema's gebeurd, in de marge van de bespreking van het advies werd in de deelraden van de Vlor wel exemplarisch al gewezen op een aantal thema's waarvoor onderzoek wenselijk is:

- de noodzakelijke basisomkadering om kwaliteitsvol onderwijs aan te bieden voor iedereen;
- het effect van sticordimaatregelen;
- de thematiek van vakleraren in het basisonderwijs: pro en contra's;
- metacognitieve vaardigheden en hun plaats in de eindtermen (noodzakelijkheid en haalbaarheid);
- verdiepende differentiatie;
- werken aan de sleutelcompetenties ondernemingszin en creativiteit;

- de invloed van participatie op processen en leren op school;
- schaalvergroting in onderwijs;
- opleidingen voor het werken met ouderen en over de kwaliteit daarvan;
- ...

Deze opsomming kan aangevuld worden met de thema's die in vorige adviezen op initiatief van de Vlor werden voorgesteld maar niet weerhouden werden in de oproep.³

2.4 Aandacht voor valorisatie en disseminatie

Een ander belangrijk aandachtspunt bij de hertekening van het onderzoeksprogramma is dat een tijdige bekendmaking van afgerond wetenschappelijk onderzoek in de procedure voorzien zou worden. De Vlor vindt het ook wenselijk dat bij het aanvaarden van het opgeleverde onderzoek door de opdrachtgever, meteen ook initiatieven voor valorisatie en/of disseminatie voorzien worden. De procedure moet ook voldoende tijd en middelen ter beschikking stellen voor de ontwikkeling en uitvoering van een strategie om resultaten breed te ontsluiten naar het onderwijsveld. De samenvattende brochures die in het verleden breed werden breed verspreid in het onderwijsveld vindt de Vlor hiervan een goed voorbeeld.

3 Opmerkingen bij de acht thema's die de overheid voorstelt

3.1 Klassenraden en hun werking

In de vorige OBPWO-oproep werd een thema opgenomen rond 'Kritische analyse van de werking van de toelatingsklassenraden'. Het voorstel legde bij de uitgangspunten sterk de klemtoon op de uitbreiding van bevoegdheden van de toelatingsklassenraad. De Vlor vond het thema niet oninteressant maar oordeelde dat het te vroeg kwam aangezien er in de praktijk wellicht nog te weinig scholen te vinden zouden zijn waarvan specifiek de praktijk van de toelatingsklassenraad onderzocht zou kunnen worden.

In het voorstel voor de oproep van 2013 is het thema uitgebreid naar de werking van alle soorten klassenraden. De omschrijving in de formulering is duidelijk toegespitst op het secundair onderwijs. Toch leven er ook in het basisonderwijs vragen over de werking van de klassenraad die om nader onderzoek vragen.

De regelgeving op het vlak van de klassenraad is in het basisonderwijs fundamenteel anders dan in het secundair onderwijs. Ze is gegroeid vanuit een ontwikkelingsperspectief en vanuit de

³ Zie voor de meest recente lijst van thema's: Vlor, Algemene Raad. [Advies over de themazetting van het onderwijskundig beleids- en praktijkgericht wetenschappelijk onderzoek - oproep 2011](#), 28 april 2011. Vlor, Algemene Raad. [Advies over de themazetting van het onderwijskundig beleids- en praktijkgericht wetenschappelijk onderzoek – oproep 2012](#), 28 juni 2012.

multidisciplinaire zorg en opvolging van de leerling. De laatste jaren zien we ook in het basisonderwijs dat er meer opdrachten geformuleerd worden die een beslissing of tussenkomst van de klassenraad noodzakelijk maken. Er is meer duidelijkheid nodig, niet alleen over de inhoudelijke criteria die deze klassenraad in het basisonderwijs hanteert, maar meer nog over de structurele inbedding, de organisatie, de samenstelling, de bevoegdheden. De Vlor vraagt daarom om het thema duidelijk uit te splitsen en voor het basisonderwijs een apart onderzoeksthema te omschrijven over de rol van de klassenraad.

Wat de inhoudelijke criteria betreft, suggereert de omschrijving dat er op dit ogenblik niet 'objectief' genoeg gewerkt zou worden. De raad vermoedt een zeker wantrouwen vanwege de overheid in de werking van de klassenraden.

Voor de vragen over structurele inbedding, vindt de Vlor het opportuun om in kaart te brengen hoe nu de rol van individuele personeelsleden (leraren, zorgcoördinatoren, directies) in het basisonderwijs ingevuld wordt. De raad stelt vast dat door de toename van opdrachten van de klassenraad de verantwoordelijkheid van individuen zeer groot wordt en dat er veel vragen leven rond aansprakelijkheid voor beslissingen. Duidelijke structurele voorzieningen om die verantwoordelijke rol waar te maken, ontbreken in het basisonderwijs. Er is in het basisonderwijs geen facilitering van het overleg dat noodzakelijk is bij het functioneren van een klassenraad.

Een specifiek onderzoek naar de werking van klassenraden mag volgens de raad niet uitgaan van bepaalde hypothesen ingegeven door bepaalde beleidsopties. Het moet in alle onafhankelijkheid de huidige realiteit in kaart brengen en randvoorwaarden en inhoudelijke contouren beschrijven in functie van de specifieke taken van de klassenraad.

In het onderzoek worden best ook de verschillen tussen het gewoon en buitengewoon onderwijs meegenomen.

3.2 Attesteringsbeleid in basisonderwijs

De omschrijving van dit thema geeft geen rekenschap van wat in bestaande regelgeving al verankerd is op het vlak van criteria voor het attesteringsbeleid. Het besluit van de Vlaamse Regering daarover stelt dat in functie van het uitreiken van het getuigschrift een dossier samengesteld moet worden dat (naast identificatiegegevens) ook de synthese van de schoolrapporten en/of evaluaties in het lopende en het voorafgaande schooljaar bevat.⁴ Het getuigschrift moet worden uitgereikt op grond van alle documenten in dat dossier. De situering van het onderzoek geeft onvoldoende rekenschap van het feit dat scholen nu al binnen een objectief referentiekader werken. In het onderzoek zouden de beschrijving en de analyse van de praktijk tegen het licht van dat kader moeten worden gehouden.

Verder wijst de Vlor er op dat in de aanhef van de inleiding het onderzoeksthema gekoppeld wordt aan de oriënteringspraktijk. De raad wijst op de eigen finaliteit van het basisonderwijs en verzet zich tegen de afhankelijkheid van de oriënteringspraktijk naar het secundair onderwijs. De

⁴ Besluit van de Vlaamse Regering betreffende de regels voor het uitreiken van het getuigschrift van basisonderwijs en het vastleggen van de vorm ervan, 24 november 1998 (BS 5 februari 1999)

focus op de overgang naar het secundair onderwijs mag in elk geval niet het enige sturende kader zijn om het onderzoek naar attestering in het basisonderwijs aan op te hangen.

De Vlor vraagt om ook de attestering van leerlingen met specifieke onderwijsbehoeften mee te nemen in het onderzoek.

De raad geeft ook mee dat de verwachtingen van de leraren in het secundair onderwijs meegenomen moeten worden om een duidelijk beeld te krijgen. Het zou interessant zijn in kaart te brengen of, in welke mate en op welke manier hun verwachtingen een rol spelen in het uitreiken van het getuigschrift basisonderwijs.

3.3 Toeleiding naar zorgaanbod

In de inleiding wordt een heel breed kader uiteengezet omtrent leerlingen met specifieke onderwijsbehoeften. De Vlor vindt het echter niet zo duidelijk wat men via deze opdracht precies te weten wil komen. Om te beginnen vraagt de raad dat in het onderzoek ook ruimte gemaakt wordt voor een grondige analyse en beschrijving van actuele data.

Er is meer duidelijkheid nodig over de betekenis van 'toeleiding naar het zorgaanbod'. De inleiding verwijst naar buitengewoon onderwijs, GON/ION, buitenschoolse hulpverlening. De Vlor vindt dat het zorgaanbod binnen het gewoon onderwijs hier niet genoeg in zicht komt. Om de vraag naar een verklaring te kunnen opnemen, zal ook het brede kader van zorg en het zorgcontinuüm in kaart gebracht moeten worden. Tegelijk daarmee dienen ook elementen van draagkracht/mogelijkheden binnen het gewoon onderwijs onderzocht te worden.

Waar het onderzoek zal inzoomen op de rol van verschillende actoren en partners vraagt de Vlor ook aandacht voor de rol van de clb.

3.4 Meten van competenties van leerlingen voor kwaliteitszorg op systeemniveau

De omschrijving van dit thema vertrekt uitdrukkelijk van de beleids optie om eindtermen in de toekomst competentiegericht te formuleren. Voor zijn standpunt over dit uitgangspunt verwijst de Vlor naar zijn recent advies over het format einddoelen.⁵ Daarin vroeg hij de overheid om zich in het debat over de wenselijkheid van competentiegericht onderwijs behoedzaam op te stellen met betrekking tot het stimuleren van bepaalde onderwijsconcepten en onderwijsmethodes. Ook bij dit thema wijst de raad op een vooringenomenheid op basis van een politieke consensus die als uitgangspunt van het onderzoek geponeerd wordt.

Ten aanzien van dit onderzoeksthema zelf neemt de Vlor een genuanceerd standpunt in. Voor de verdere ontwikkeling van kennis en instrumenten binnen het brede domein van toetsontwikkeling, is dit wel degelijk een interessant onderzoeksthema. Het spoort met de

⁵ Vlor, Algemene Raad. [Advies over een format voor einddoelen](#), 20 december 2012.

overtuiging dat onderwijs niet enkel op cognitie gericht is. Ook voor vaardigheden en attitudes moet gezocht worden naar adequate instrumenten/methodieken om op te volgen in welke mate leerlingen ze verwerven. Dergelijke opvolging is erg belangrijk in functie van de zorg voor de ontwikkeling van leerlingen door hun hele schoolloopbaan. De raad betreurt het echter dat het thema hier enkel in functie staat van de verdere uitbouw van de periodieke peilingen. Het thema is exclusief beleidsgericht geformuleerd en de potentiële praktijkgerichte relevantie ervan ontbreekt.

Verder pleit de raad ook bij dit thema om voldoende rekenschap te geven van het verschil tussen basis- en secundair onderwijs.

3.5 Regionale overlegstructuren: mogelijkheden en kritieke succesfactoren

Opnieuw vertrekt het thema van een politiek akkoord dat zijn beslag nog niet gekregen heeft. Zo kan bijvoorbeeld de vraag gesteld of en hoe de rol van de gemeenten in het onderzoek wordt meegenomen. De formulering van de opdracht spoort niet met de brede inleiding.

De Vlor vraagt om bij eventueel onderzoek ook te kijken naar voorwaarden en succesfactoren op het vlak van participatie in dergelijke overlegfora en daarbij specifiek aandacht te besteden aan participatie van de zgn. 'niet-onderwijspartners' (vertegenwoordigers van ouders, leerlingen en het brede lokale sociaal-culturele en -economische partners, minderheden en kansengroepen ...) die nu in het lokaal overlegplatform participeren.

3.6 Onthaalonderwijs anderstalige nieuwkomers in kaart brengen en kritisch analyseren

De raad is erg tevreden met de opname van dit thema in het voorstel. De overheid volgt hiermee de vraag die hij stelde in het recente advies over OKAN.⁶

3.7 Behoeftegericht en geïntegreerd aanbod in NT2 in het volwassenenonderwijs

De omschrijving verwijst naar een groeiend besef dat het louter klassikaal aanbieden van opleidingen Nederlands voor anderstalige nieuwkomers niet leidt tot het gewenste taalniveau om volwaardig te kunnen participeren aan de samenleving en tot vertraging leidt in het integratie- en inburgeringstraject. De Vlor vindt dat het onderzoek deze aanname moet onderbouwen i.p.v. ze als uitgangspunt te nemen. Er kunnen immers nog andere oorzaken zijn voor het feit dat cursisten niet het gewenste taalniveau bereiken.

⁶ Vlor, Algemene Raad. [Advies over onthaalonderwijs voor anderstalige nieuwkomers](#), 24 januari 2013.

3.8 Monitor onderwijsarbeidsmarkt

Bij dit thema vraagt de raad zich af hoe het zich verhoudt tot de jaarlijkse arbeidsmarktrapporten die de overheid samenstelt en publiceert. Dergelijk onderzoek is ontegensprekelijk beleidsrelevant maar de raad vraagt zich af of de rapporten voldoende hun weg gevonden hebben en zullen vinden in de beleidsvoorbereiding.

De raad geeft nog als vraag mee of in de toekomst ook kenmerken van leraren op het vlak van etnisch-culturele diversiteit in kaart gebracht kunnen worden.

Mia Douterlungne
administrateur-generaal

Harry Martens
voorzitter